

Radivoje Davidović

BORA BARUH I RAJKO LEVI

Galerija Servantes, 5–20. januar 2007.

Teća izložba iz ciklusa "Sefardski slikari iz Beograda" iz zbirke Jevrejskog istorijskog muzeja, pod nazivom, "Bora Baruh i Rajko Levi" otvorena je u Institutu Servantes. Izloženo je šest ulja na platnu Bore Baruha (1911–1942) i isto toliko slika i tri crteža Rajka Levija (1904–1986).

Obojica su se bavili slikarstvom još od rane mladosti. Nekoliko godina su se družili u Parizu a tri puta zajedno izlagali na kolektivnim izložbama: "Šesta izložba slikarskih i vajarskih radova beogradskih umetnika" (1933., Umetnički Paviljon na Kalemegdanu), "Izložba Jugoslovenskih umetnika" (1937., Pariz), "12. Prolećna izložba jugoslovenskih slikara i vajara" (1940., Beograd). Zanimljivo je da nisu bili akademski slikari (B. Baruh, pravnik, R. Levi, farmaceut) ali bez obzira na tu okolnost likovna kritika je bila blagonaklona prema njihovim radovima.

Bora Baruh (po rođenju Baruh Baruh, na hebrejskom blagosloveni) do početka drugog svetskog rata učestvovao je na 19 kolektivnih izložbi (Beograd, Pariz, Hag, London) a organizovao je i dve samostalne izložbe (Beograd, Zagreb).

Potiče iz mnogočlane siromašne porodice sa Dorćola. Još za vreme studija prava Jevrejska opština u Beogradu obezbedila mu je atelje i stipendiju za školovanje u Parizu a kasnije i mali stan na Dorćolu za koliko toliko osnovne uslove za život i rad. Zbog političkog angažovanja u ilegalnom Komitetu za pomoć dobrovoljcima u Španskom građanskom ratu proteran je iz Pariza. Do početka rata više puta je hapšen i zatvaran (Glavnjača, Bilećki logor). U šestoaprilskom bombardovanju Beograda najveći broj njegovih najboljih slika, na žalost, izgoreo je. Po izbijanju rata odlazi prvo u Kosmajski odred gde sa grafičarem Miletom Vitorovićem organizuje prvu ratnu izložbu crteža u Srbiji. U Agitpropu pri Vrhovnom štabu za vreme Užičke Republike radi na ratnoj propagandi. U Valjevskom odredu pravi crteže za naslovne strane lista "Partizan". Posle raspada Suvoborskog odreda marta 1942. godine uhvatili su ga četnici i predali Nemcima. Nakon strahovitih muka kroz koje je prošao u zatvoru Mionice, Valjeva i

Gestapoa u Beogradu odveden je u Jajince i streljan 4. jula 1942. godine.

Zahvaljujući požrtvovanju članova porodice (pre svih supruge Elvire) i prijatelja koji su rizikujući i svoj život krili slike Bore Baruha u Beogradu, za vreme okupacije stvaralaštvo ovog umetnika prikazano je do sada na mnogobrojnim izložbama socijalnog, poetskog, pariskog, ratnog slikarstva ili na njegovim retrospektivnim izložbama. Poslednja velika retrospektivna izložba (sa najvećim brojem radova) organizovana je 2001. godine u Narodnom muzeju u Beogradu kada je i promovisana istoimena likovna monografija "Bora Baruh".

Mada je stvarao samo devet godina poznati likovni kritičari u predratnom periodu (Pjer Križanić, Đorđe Popović, Pavle Vasić) priznavali su mu veliki talenat i predviđali blistavu karijeru. U posleratnom periodu slikarstvo Bore Baruha dobilo je značajno i visoko mesto u delima naših poznatih kritičara i poznavalaca likovne umetnosti (Aleksa Čelebonović, Miodrag B. Protić, Lazar Trifunović, Kosta Vasiljković, dr Sida Marjanović, Đorđe Kadijević).

Rajko Levi prvi put izlaže 1929. godine. Od tada počinje njegovo ozbiljno bavljenje umetnošću. Boravak u Parizu (1936–1938) bio je od posebnog značaja što se može uočiti u njegovom opusu. Družeći se sa Borom Baruhom i tada već sa afirmisanim umetnicima (Marko Čelebonović, Ljubica Cuca Sokić, Peđa Milosavljević, Vera Čohažić, Danica Antić, Stevan Bodnarov i drugi) izlagao je u gradu svetlosti. Među zapaženijim radovima bili su pejzaži (Luksemburški park, Obala Sene). Pariska opština je otkupila nekoliko

njegovih slika. U ovom periodu Rajko Levi je uradio veći broj slika u impresionističkom duhu (predeli, enterijeri, figure).

Po povratku u Beograd priredio je dve samostalne izložbe u Umetničkom Paviljonu "Cvijeta Zuzorić" (1938, 1940).

Sudbina beogradskih jevreja nije mimoišla Rajka Levija. Odveden je u logor Stalag. Iz tog perioda potiču crteži sa likovima njegovih sapatnika (tri iz 1943. su prikazana na izložbi).

Posle oslobođenja 1945. godine vratio se u Beograd. Jedno vreme živio je u Izraelu, Rimu i Paragvaj. Godine 1965. otišao je u Njujork gde je do penzionisanja radio kao hemičar u farmaceutskoj i kozmetičkoj industriji. U ovom periodu vratio se ponovo svojoj velikoj ljubavi slikarstvu i javnim nastupima. Godine 1986. umro je u Njujorku.

Bora Baruh, *Autoportret*, 1939.